

Zeměpisně společenskovedná exkurze – pracovní list

Javornický výběžek se nachází na severu České republiky, historicky ve Slezsku. Leží severozápadně od pohorí Hrubý Jeseník. Je pojmenován podle centra regionu – města Javorník ve Slezsku.

Z geografického hlediska se jedná o typický **marginální (okrajový) region**. Spolu se sousedním Jesenickem (okolí města Jeseník) a dalšími pohraničními regiony patří k územím „bez budoucnosti“.

Hlavní cíl exkurze:

Branná (původně Kolštejn) – horská obec s hradem ze 14. stol., dějiště novely V. Körnera Zánik samoty Berhof. Na okraji CHKO Jeseníky.

Jeseník (původně Frývaldov) – město ve Slezsku, původně okresní. Gotická vodní tvrz (dnes Muzeum Jesenicka) byla renesančně přestavěna. Nedaleké **Lázně Jeseník** (původně Bad Gräfenberg) byly založeny v 19. stol. V. Priessnitzem.

Jeskyně na Špičáku – nachází se ve vrchu Velký Špičák (516 m) mezi Supíkovicemi a Písečnou. Dvoupatrový horizontální systém chodem a nízkých dómů v mramorech. Řada chodeb je srdcového tvaru (např. Srdcová chodba). Chodby vznikly v prostředí stagnujících podzemních jezer, pravděpodobně za spolupůsobení tavných vod pleistocenního kontinentálního ledovce.

První zmínka o jeskyni je z roku 1430 (v instrukcích pro zlatokopy, jeskyně byla tehdy považována za staré hornické dílo). V jeskyni se vyskytuje množství symbolů, podpisů, kreseb atd. (z tohoto hlediska nejbohatší v ČR). Koncem 19. Stol. byla jeskyně zpřístupněna Sudetským horským spolkem.

Skalní město na Velkém Špičáku – Velký Špičák je krasový kužel, vystupující z ledovcových uloženin.

Velké Kunětice – šachtové vápenky z 2. pol. 19. stol.

Žulová (původně Frýdberk) – pohraniční městečko s kostelem na místě středověkého hradu. V minulosti centrum kamenického řemesla.

Lom Vycpálek – nejznámější ze zatopených lomů v okolí Žulové.

Sledovaná problematika:

- Reliéf, ledovcové a krasové tvary
- Historické využití jeskyně Na Špičáku

- Obživa lidí ve zdejších kraji včera a dnes
- Problematika povodní
- Problematika poválečného odsunu Němců a život v marginálním (periferním) regionu

Zdroje:

Turistická mapa Rychlebské hory a Lázně Jeseník 1 : 50 000. Edice KČT.

Hromas, J. (editor) a kol.: Jeskyně. XIV. svazek ediční řady Chráněná území ČR. Praha – Brno.

http://cs.wikipedia.org/wiki/Periferie_%28geografie%29

<http://www.turistika.cz/mista/velke-kunetice-vapenne-pece>

http://cs.wikipedia.org/wiki/Muna_%28Mikulovice%29

<http://www.treking.cz/regiony/vycpalek.htm>

Úkoly:

1. Jaká je geologická stavba Rychlebských hor?
2. Jak se jmenuje nejvyšší hora Rychlebských hor?
3. Jak se jmenuje zlom, podél kterého byly vyzdviženy Rychlebské hory?
4. Jaká je geologická stavba Žulovské pahorkatiny?
5. Co to je „slezská carrara“?
6. Kdo byl V. Priessnitz?
7. Která nevládní organizace v současné době obnovuje významné prameny a další památky na Jesenicku?
8. Ze které vesnice v Jeseníkách pochází sladkoplodá forma jeřábu?
9. Kde a v kterém období se odehrává novela Zánik samoty Berhof?
10. Stručně rekapituluj obsah filmu Alois Nebel.
11. Čím se živili obyvatelé Žulové a okolí před 2. světovou válkou? Kam se zdejší výrobky především vyvážely?
12. Proč se Jesenicko po 2. světové válce stalo typicky marginálním regionem? Proč se situace zde nadále zhoršuje?